

mint az első és második szerb felkeletről írt értékes értekezést, amely sokban elősegíti népeink multjának megismerését.

Lörinc Péter Alexopulo Alekszandar: »A fejlődéstan alapjai« c. könyvről és A. J. Vitver: »Gazdasági földrajz« c. művéről, Kövágó László pedig »Olvasókönyv a középiskolák számára« c. könyvről írtak ismertest.

Ugyancsak Kövágó László írásával végződik a »Népoktatás« legújabb száma. A lap továbbfejlesztéséről szól. Az eddig időközönként megjelenő szaklap pedagógiai folyóirattá alakul át. Hasábjain a legnagyobb marxista nevelőink szóltak eddig hozzánk, ezentúl a vajdasági tanerőink is megszólalnak majd. Feltárják problémáikat, megírják tapasztalataikat. Az elméletet összekötjük a gyakorlattal a »Népoktatás«-ban.

Tartalmas a »Népoktatás« legújabb száma. A nevelés és oktatás gazdag tárháza. A pedagógusok harcának bő fegyvertára. Jó, hogy új számmal gazdagodtunk most és még nagyobb érdeklődéssel várjuk a szép fejlődésnek induló pedagógiai folyóirat további kibontakozását.

Szarvas János

MEGNYÍLT A VAJDASÁGI MÚZEUM ÉS KÉPTÁR NOVISZÁDON

Nem első és nem utolsó a múzeumok sorában, amelyek néhány év leforgása alatt megnyiták Vajdaság területén. Hiszen olyan falvakban is akad ma már múzeum mint Jász Tomics. És akad talán több oly múzeum és képtár is Vajdaság-szerte, amely többet nyújt mint az újonnan megnyitott mennyiségben és minőségben is. Annak ellenére, hogy egyelőre talán csakugyan eléggé szerény kezdettel indul útjára az új kulturális intézmény — mégis nagy jelentősége van már magának an-

nak a ténynek, hogy egyre több múzeumunk nyílik és bizonyára még inkább annak a másik ténynek, hogy egyre érezhetőbb és kitapinthatóbb, kézzelfoghatóbb a különbség egykori múzeumaink és a maiak között. Mert mai múzeumaink — iskolák, a népi kultúra intézményei és tudatosan is nevelnek és tanítanak. És nem csupán nevelnek és tanítanak. Mert a nép ma már nem csupán passzív látogatója a múzeumoknak, de azok teremtő munkása is egyúttal. Sohasem felejttem el azt a volosinovói egykori bérest, ma már még újbirtokost, aki a kulák földjén I. Lajos korabeli pénzre bukkant munka közben és rákényszerítette a kulákot, hogy átadja a pénzt, amit azután azonnal elvitt a zrenyanini múzeumba. És azt sem felejttem el, habár már nem is tartozik szorosán véve ide, hogy nem akart az átadott óriási értékű leletért semmit sem elfogadni, azzal érvelve, hogy már kapott eleget a néphatalomtól: földet, szabadságot, emberi méltóságot.

Az új múzeum két részre oszlik. Az egyik rész az archeológiai, a másik a Népfelszabadító harcok múzeuma. Az archeológiai rész a neolitikummal kezdődik. Paleolit nem akad a termekben. A neolitikum korszak, a csiszolt kő korszaka viszont már nyújt néhány érdekesebb leletet. A sztarcevoói leletek érdemelnek itt különösebb figyelmet. Nem is a különböző kő-munkaeszközökre, nem is a csonttűkre, sőt nem is a szarvasaggancsból készült törre s egyéb fegyverfajtákra gondolok itt. A vörös-fehér színezetű későbbi agyagedény sem állított meg: hosszasabban csak két kis jelentéktelen cserépdarab előtt időztem. Az egyik, valami hullámos vályog, emlékeztet alakjával hullámos gyári bádóg vagy vastetőzetekre. Nem tetőzet ugyan, de közel áll hozzá, egykori házfal darabja fekszik előttünk. A hullámokat a fűzfa vesszők okozták. Mert úgy készítette ősrünk a házat: vesszőt font, azt tapasztotta ki sár-

ral. Hasonlóképen fonta az első edényt is. Ilyen utólag kiégetett vesszőre-kent cserépedény darabja a másik rossz, tört cserép, amely itt fekszik előttünk. A cserépen még ott vannak a finom rovátkák, amelyek a fűzfavessző nyomait mutatják még ma is. A későbbi edények rovátkás círázata? Már nem »eredeti«, már nem a fűzfavessző nyoma. Azt már belevesték az agyagba, hogy eleget tegyenek az ősi hagyománynak, amely megkívánta még sokáig a rovátkákat, mert úgy érezte, baj származhat a régi elhagyásából.

Elfutunk az aradáci, a szerb-keresztúri leletek mellett, kicsit talán fáj a szívünk, de elhaladunk a két íci-pici, miniatűr alabástrom-szobor mellett is. Bizonyára nő szobrok, csak kissé nehéz lenne ezt megállapítani, annyira stilizáltak, emberi formáját elhagyó, círázott a szobrocskák kivitelezése. Csak elgondoljuk hogy neolitikról, kőkorszakról van még szó, hát nők a szobrocskák bizonyára. A zrenyanini múzeum két kis istennő szobrocskája jut eszünkbe. Azok nem stilizáltak, tisztán kivethető rajtuk emberi sőt női mivoltuk. Az egyik felületlenül a matriarchális kor terméke, az anyakoré, amely női isteneket, istennőket állított maga fölé a másik már valószínűleg az átmeneti kor alkotása. Az apakor felé vezető átmenetre mutat a szoborban talán az a körülmény, hogy a kis asszonyság — csipőre teszi a kezét. Harcol ez a nő? Vajjon mi ellen? Talán a kíséret ellen, hogy megfosszák női egyenjogúságától a jelentkező magántulajdon nevében.

Elfutunk a réz és bronzkorszak kiállított tárgyai előtt is. Néhány fémzerszám és érdekes edénydész mellett — még mindig sok itt a kőeszköz is. Szegényes volt rézben, bronzban az akkori Valláság kénytelen volt az ember (talán itt-ott kőeszközöket is használni). Annál inkább megálljt és elgondolkodtat a vaskorszak. Két részre osztották a

múzeumban a kezdeti vaskorszakot. »Első« és »második« vaskornak nevezték el őket. Másutt úgy szoktuk meg inkább az elnevezéseket hogy »ilallstatt« és »La Taine«. És itt a »Ilallstattban« van az a kis szobrocska, ami újra lecsitotta iramunkat, mert ez a szobrocska éppen adalék a fejlődési menetben a csipőre-tett kezű asszonyság mellé. Hiába, a vaskorszak már a pátriarchális kort jelenti, az osztályokra bomlott társadalmat, a magántulajdon társadalmát. A »civilizáció« felé haladunk már és éppen az inént bomlott fel vagy bomlóban van az ősközösség. Vége az anyajogi korának is hát és a férfi-isten — harcszekéren ül. Különben madárfejű ez a férfi-isten és harcszekere elé — vízmadarak vannak befogva lovák helyett! Hiába, mocsaras folyómenti, folyóközi vidék volt. Bánát földje s egyebek között Duplyaja is, ahol találják az ú. n. »fogadalmi szekeret«.

Az ilándzsai vaskorbéli halottas urnák sem érdekelnek különösképen. Az urna mellett természetesen kis edényben étel, kis csészében ital áll — az elégetett holttest hamva az urnában talán hébe-hóba mégis megéhezik, megszomjaznak. Elhaladunk a La Taine korbéli hajlított kard mellett is. Katonái volt egykoron, de talán harctéren esett el és most meghajlították a kardot mielőtt melétemetnék, talán mákad valami ellenség vagy ellenséges szellem... így görbülten majd nem tudja felhasználni. Elhaladunk a begecsi, azaz római katona felszerelése mellett is, el a mitrovicai igazán értékes mozaik rajza mellett, el a jazi eszközök, a szarmata edények mellett is. A népvándorlás korához érünk így el.

A népvándorlás kora elég szegényes Avar diszeket látunk és katonai felszerelést azután megállunk egy szláv ház modellje előtt. Pancsován találták a felsővárosi téglagyár területén, ahol annyi sok min-

denre akadtak már. Római, iazig, kelta szarmata, avar és szláv népek kultúráját mutatja a néhány terem, tarka kép, habár lehetne még sokkal tarkább is: mert Vajdaság egykor a népek országotja volt.

★

Néhány terem a Népielszabadító harcnak van szentelve. Több helyen kényszerülünk rá hogy állomásozzunk, habár az anyag egyelőre még nem a leggazdagabb és habár már ma is sokkal több anyag áll a múzeum rendelkezésére. Megállít az egyes kiállított képek, tárgyak jelentősége is, de megállít sokszor egy-egy ismerős arc, egy-egy ismerős kép is. Emlékezünk és élünk Átéljük újra az egyes eseményeket. Egy terem a sajtónak van szentelve. Néhány példánya az »Istinának«, a »Slobodna Vojvodinának«, a »Nasa Borbanak«, a »Pionirnak« van a falon, a vitrinekben. Egy másik vitrinben könyvatos vagy nyomott könyvek, brosúrák fekszenek. Sztalin: A dialektikus és a történelmi materializmus, ... az SzK(b)P rövid története, egy Lenin füzet, azután egy kis versesfüzet ... Zmaj politikai verseit tartalmazza, amelyet harcok közepette is kiadtak.

Pár lépésre a lapoktól, könyvektől ott a nyomdagép is, amelyen nyomták ezeket a sajtótermékeket a szabad területen vagy mély illegalitásban. Egy gép és néhány szedőszékény hozzá... az illegális nyomda felszerelése, amelyet már 1942-ben áthoztak Beogradból ide, Vajdaságba illegálisan, szinte az ellenség szemeláttára.

Azután a képek előtt állunk meg. Tito a harcok közepette, harci képek és a partizánélet képei, egyes házak:: »bázisok« képei, azután csoportfelvételek, egyes népbizottságok munkában és egy kis kép, az újonnan megalakult Főbizottság, a G. N. O. O. V. négy tagja, mert akkor még csak négy tagja volt, mint a vitrinben lévő okmány is bizonyítja. Ismerős arcok néznek le rád a kis

fényképről: balról-jobbra Jova Popovics, az író, Pinki megéneklője, azután Kuzmanovics, Sevics és Grulovics. És újabb fényképek... a terror áldozatai a terror képei. Mert habár alig hihető: a fasiszták dioszedtek legszörnyűbb gaztetteikkel is, fényképeztették magukat áldozataik mellett... és az egyik terem beszögelésében néhány elesett, kivégzett népi hős fényképe. Közöttük van a megéneklt Pinki is, azután Zrenyanin-Ucsa, Tóza (Szvetozár Markovics) Jankó Csmelik, Szonya... úgy néznek le rád, mintha most is élnének, mintha további munkára buzdítanának, arra, hogy folytasd művüket.

Egy vitrinben a néphatalom fejlődésének néhány okmánya. És pártokmányok, 1941-től 1945-ig. Nem soroljuk fel őket, nem ismertetjük őket. Külön nagylelkzetű cikk, történelmi tanulmány kell ehhez. Majd talán erre is sor kerül. Az okmányok történelmi feldolgozására. Csak egy kis »írkáról« kell már most megemlékezni. Mert oly annyira megható. Decs község bizottsága üléseket tartott 1943-ban is. És erről jegyzőkönyvet vezetett természetesen. A csupán elemi iskolát végzett ember széthulló ákombákomijából ilyeneket sillabizálsz ki:: Ugyanazon a napon, amelyen a csoport befejezte a parasztkérdés tanulmányozását (valószínűleg Sztalin könyvéről, a leninismus alapjairól van szó), egyúttal földet is osztottak. Mert elmenekültek a fasiszták és konfiskálták a földjeiket. Meg azután a föld arra való, hogy megműveljék. És Sztalin is ezt tanítja... És egy másik írkában sorra ott vannak a nevek, azok nevei, akik földet kaptak, pár holdat kiki közülök, már a családtagok száma szerint... Mert a »lélek számot« megjelölték mindenki nevével.

Külön cikket érdemelne itt, a HID oldalain, a hatalmas régészeti, ásatási munka, ami jelenleg is folyik. Vajdaság-szerte és megérdemelne a

szót a sok már meglévő múzeum és egyéb kulturintézmény is. Gondoljunk csak a fontos pancsovai, kikin-dai, szabadkai ásatásokra, amelyek 1949-ben bizonyára nagy eredmény-nyel fognak járni.

De még néhány szót kell mondanom, ha már erről van szó, a ma-gyarság vajdasági multjának kikuta-tásáról, napfényre tárásáról is. Gon-doljunk itt az egykori gazdasági, politikai és főleg az egykori kultúra rögzítésére, megismerésére, egyes emlékek konzerválására, megöröki-tésére, mielőtt végleg eltűnnek... A régi népdalra, régi népi táncra, itt-ott még beszélt régies magyar nyelvre képekre gondolok itt, de nem utolsó sorban azokra az elmúlt eseményekre is, amelyekre csak a hagyomány emlékszik, amelyről csak öreg emberek tudnak, akik ta-lán már nem soká emlékeznek.

De talán ez a kérdés is megér-demelne egy külön cikket.

Lőrinc Péter

A VILÁGIRODALOM A SZOVJETUNIO NÉPEINEK ANYANYELVÉN

A szovjet sajtó pontos statisztikai adatokat tett közzé a Szovjetunio népeinek nyelvén megjelent klasszi-kus és korszerű világhírű írók kiad-ványairól. A közzétett számadatok ékesen bizonyítják a kultúra óriási emelkedését a Szovjetunióban, a szocialista ember óriási érdeklődését a világ valamennyi népének igazi kulturája iránt. Nincs ma egyetlen jelentősebb világhírű író sem kinek művei ne lennének ismeretesek a Szovjetunio olvasói előtt az anya-nyelviükön megjelent fordításokból. A régi francia irodalomból a legtöbbet Honoré de Balzac, Stendhal, Victor Hugo, Émile Zola, Gustave Flaubert és Guy de Maupassant műveit, az újabbak közül Anatole France, Ro-

land, Henri Barbusse és Aragon műveit fordították le, Balzac műveit tíz nyelvre lefordították és 105 kiadásban jelentek meg. A forra-dalom óta napjainkig könyvei 2,100.000 példányban kerültek forga-lomba. Stendhal műveit 8 nyelvre fordították le; ezek 901.000 példány-ban kerültek az olvasók elé. Victor Hugo írásait 30 nyelvre fordították le, 239 kiadásban. A példányszám 4,140.000, Zolát 13 nyelven jelentet-ték meg, 150 kiadásban, 2,538.000 példányszámban, Flaubert 8 nyelven jelent meg, 47 kiadásban, 1,074.000 példányszámban. Maupassant művei 16 nyelven láttak napvilágot, 241 kiadásban, több mint 4.000.000 pél-dányban. Anatole France-t 11 nyelvre fordították le: 130 kiadásban, 1,826.000 példányban került a szov-jet olvasók elé. Romain Roland 19 nyelven jelent meg, összesen 2,107.000 példányban. Barbusse 22 nyelven, 106 kiadásban, összesen 2,075.000 pél-dányban jelent meg. Aragon művei 11 különféle kiadást értek el, 219.000 példányban.

A régi angol irodalom nagyjai kö-zül a legtöbbet Shakespeare, Jonat-han Swift, Byron, Charles Dickens, és William Thackeray műveit fordí-tották le; az újabbak közül Haggard George Wells, Bernard Shaw, John Galsworthy és John Priestley mű-veit, Shakespeare-t a szovjetunio né-peinek 22 nyelvére fordították le: 165 kiadásban, 1,690.000 példány-ban jelent meg. Swift írásait 29 nyelvre fordították le; 30 kia-dásban 1,740.000 példányban jelent meg Byron 8 nyelven került az olvasók elé, 554.000 példányban. Dickens 15 nyelven, 2,393.000 pél-dányban, Thackeray művei 13 kia-dást és körülbelül 300.000 példány-számot értek el Wells könyveit 15 nyelvre fordították le; körülbelül 3,500.000 példányban jelentek meg. Shaw különféle írásait 12 nyelvre fordították le, s 183.000 példányszám-ban nyomtatták ki. Galsworthy 63 ki-adást, 1,300.000 példányszámot ért el.